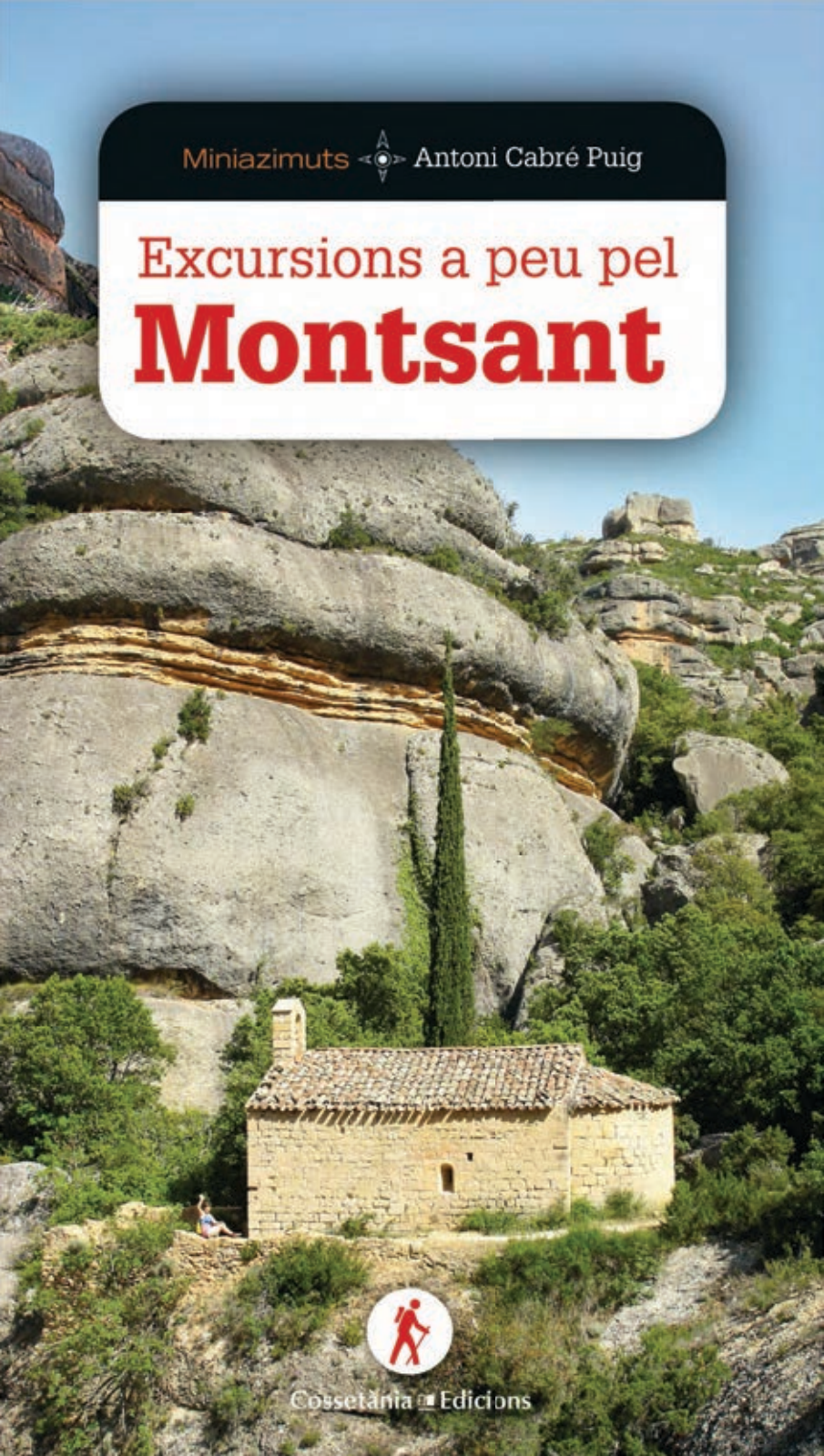
Miniazimuts

Antoni Cabré Puig

Excursions a peu pel Montsant

Cossetània Edicions

Miniazimuts 6

Excursions a peu pel Montsant

ANTONI CABRÉ PUIG

Cossetània EDICIONS

Adéu, serra del Montsant.
Adéu, terra estimada.
Encara que jo sigui lluny,
sempre et tindré recordada.

(Cançó del batre recollida a Albarca per Ramon Violant Simorra)

Primera edició: octubre de 2017

© de l'edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C/ de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

© del text i de les fotografies: Antoni Cabré Puig

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Formes Gràfiques Valls, SA

ISBN: 978-84-9034-660-0

DL T 1099-2017

Excursionistes al barranc de la Falconera.

Presentació

El Montsant: Situació, geologia, hidrografia

El Montsant és un massís muntanyós situat a la comarca del Priorat, al Principat de Catalunya. Se situa a l'extrem sud-occidental de la Serralada Prelitoral Catalana.

Està format per un gran bloc de conglomerats d'origen oligocènic. Químicament, hi predomina la roca calcària. A l'extrem sud-occidental, s'hi troba l'anomenada serra del Montalt, on trobem unes cingleres calcàries de tipus dolomític, fosques i molt resistents a l'erosió. Les característiques formes bombades dels grans blocs del Montsant són degudes als fenòmens de l'erosió.

Aquest massís ocupa una extensió de 135 km^2, i té una extensió lineal de 17 km; predomina l'eix del sud-oest al nord-est.

Els tres cims més característics són la Roca Corbatera, de 1.163 m; el Piló dels Senyalets, de 1.109 m, i la Cogulla, de 1.063 m. Pel costat sud, se'ns apareix una immensa mola encinglerada que s'aixeca de sobte, uns 800 m pel damunt de la fossa paleozoica, on trobem les famoses llicorelles del Priorat, que configuren la vall del riu Siurana, situada al sud. Les llicorelles són pissarres micàcies amb un baix metamorfisme i alta exfoliació.

Aquestes cingleres estan formades pels estrats horitzontals, que queden tallats verticalment pel costat sud. Pel costat nord de la serra Major, trobem la joia d'aquest massís: els diferents barrancs, que ens ofereixen una flora submediterrània riquíssima, al vessant nord de la muntanya, i unes obagues on trobem la presència del pi roig, d'aurons i del roure valencià, entre altres espècies.

Totes les aigües del Montsant desguassen a l'Ebre, però ho fan per camins diferents. Les del vessant nord van directament al riu de Montsant, que neix a

Prades. Les del vessant sud van al riu Siurana en la part oriental i al riu d'Escaladei en la part occidental. Al nord-est, les aigües conflueixen al riu del Teix, que desemboca al riu de Montsant, per sota del molí de l'Espasa.

El riu d'Escaladei desguassa al riu de Montsant al poble de la Vilella Baixa. El riu de Montsant, conegut al seu naixement com a riu de Prades, desguassa al riu Siurana prop del Lloà, després de 40 km de recorregut. El riu Siurana desguassa a l'Ebre, a Garcia, després de 50 km de recorregut. Per tant, totes les aigües del Montsant pertanyen a l'actual Confederació Hidrogràfica de l'Ebre, amb seu a Saragossa.

A causa de la gran diferència del relleu, entre els cingles que miren al migdia i les llargues barrancades que davallen cap al nord, els barrancs del sud són eixuts i de davallada ràpida. L'orografia hidrogràfica més interessant per a l'excursionista es troba al nord.

A la part oriental del massís, trobem una munió de barrancs que van a parar a un barranc principal, que davalla cap al nord-oest, el barranc dels Pèlags. Com que davalla de biaix, els barrancs de més a l'est són més curts, fins a arribar al del Vidalbar, que és el més llarg dels que convergeixen en el dels Pèlags. Més a ponent, els següents barrancs duen les seves aigües directament al riu de Montsant.

En la part sud-oest del massís trobem els barrancs de Cabassers, de Cavaloca i dels Bassots, que davallen en direcció sud-oest, vers el riu de Montsant.

A causa de la permeabilitat de la roca conglomerada, la part superior d'aquests barrancs és eixuta, però en la part més baixa alguns duen aigua gairebé constant, com és el cas del barranc del Vidalbar, que ens presenta unes formacions geològiques de bassetes, capricioses i molt fotogèniques, o el de la Taverna, que ens presenta el fil d'aigua tot seguint la cova de la Taverna, que correspon al llit del barranc. O bé, ja prop de la seva fi, ens presenten un inici de fil d'aigua en forma de font; tal és el cas de la font de la Coma Closa.

Només el barranc dels Pèlags duu aigua, des del Toll de l'Ou, o sigui en una part important del total del seu recorregut. Tot i així, cal esmentar que tant el cabal com la constància del fil d'aigua, més amunt, depèn molt del moment, de si és plujós o no: així, surt aigua a la font de la Mare de Déu, però aviat s'estronca. Més avall trobem el barranc dels Pèlags eixut. Si hi ha pluges, davant de la Vorada d'en Franc, albirem un forat, deu potent des d'on l'aigua retruny amb força, i ja es manté cap al Toll de l'Ou. Aquestes deus poderoses són conegudes per la gent del país com a molins: el molí de Barrulla, situat al vessant sud, per exemple. Són, si fa no fa, autèntiques surgències o fonts vauclusianes.

La Cartoixa d'Escaladei

La història del Montsant va lligada a la història de la Cartoixa d'Escaladei (del 1163 al 1835). El nom d'*escala de Déu* li ve, per una tradició des del segle XIII, de la visió nocturna d'un pastor, que veié una escala de mà per on pujaven i baixaven els àngels des del cel.

El 1163 és considerat l'any de la seva fundació, perquè és quan se'n féu donació al primer prior, Pere de Montsant. Però hi ha qui considera com a data fundacional el 1194, després dels pactes entre el rei Alfons I i els cartoixans de Provença. El 1215 s'inaugurà el monestir definitiu, constituït per l'església i dotze cel·les. Durant els segles XVII i XVIII es modificà i s'enriquí el conjunt d'edificis de la cartoixa. El 1718 tenia 28 frares i 30 llecs i participà de manera activa en el comerç del vi i l'aiguardent. Fou un període de riquesa, fins i tot posseïa dos molins paperers.

Hi hagué conflictes amb els pobles que estaven sota la seva jurisdicció, els quals es queixaven dels delmes, extorsions i vexacions a què els sotmetia la cartoixa.

Excursionista al barranc de la Falconera mirant els Ventadors.

Grau de l'Escletxa.

El convent fou suprimit i abandonat durant el Trienni Liberal, el 1820. Retornaren els frares el 1823 i després, el 1835, fou desamortitzat definitivament.

Les ruïnes de la cartoixa i els seus voltants, bosc bàsicament, foren venuts en pública subhasta el 1843. Els nous propietaris artigaren les terres i hi establiren noves famílies per conrear-les i explotar-les.

Fins fa uns anys, la cartoixa d'Escaladei era en total ruïna. La Generalitat rebé el lloc per encarregar-se de la seva conservació i la restauració del patrimoni de la cartoixa. L'any 2002, la Generalitat de Catalunya va declarat el Montsant Parc Natural.

Les ermites del Montsant

L'ermita de Santa Magdalena. És la més gran que trobem al Montsant i és coneguda com la catedral del Montsant. Se situa al terme d'Ulldemolins, prop de l'ermita de Sant Antoni. És a 710 m d'altitud. L'Ajuntament d'Ulldemolins ha arranjat la pista que hi mena i resulta molt fàcil anar-hi amb qualsevol vehicle.

Fou fundada per Fray Julián, que va arribar fins aquí, en acte de penitència, des de Roa (Burgos) amb una imatge del Sant Crist a les espatlles, que actualment reposa a la cripta de l'ermita, sota l'altar major.

L'ornamentació de l'altar major es creu que era molt valuosa, brodada a mà per la filla del comte de Prades, Blanca. Aquesta donzella festejava amb un patge sense haver demanat permís al seu pare. El comte s'indignà molt, ja que el patge no era noble, i ordenà que morís a la forca. La donzella fou castigada i obligada a viure en una cova —vora el barranc de l'Estopanyà, prop de Siurana— que encara avui es coneix com a cova de Na Blanca, on es dedicà a brodar els ornaments per a l'ermita de Santa Magdalena. Només en sortia els diumenges, per arribar-se fins a Siurana i oir missa, acompanyada per fra Llorenç, home tingut per sant. El comte de Prades, que sempre s'havia penedit d'haver-li imposat un càstig tan dur a la seva filla, volgué recompensar el frare per cuidar na Blanca. Fra Llorenç vivia a l'ermita de Santa Magdalena i el comte féu que, des d'aleshores, l'ermita i les terres que l'envolten no paguessin mai més cap impost al comte de Prades.

Ermita de Sant Antoni i Santa Bàrbara. També és al terme d'Ulldemolins, a 690 m d'altitud. Situada molt a prop de la de Santa Magdalena, al nord. A totes dues s'hi arriba amb cotxe, mitjançant una pista que arrenca del carrer del Balç, al poble d'Ulldemolins.

Inicialment fou dedicada a santa Bàrbara, però després va passar a retre culte a sant Antoni. La seva història està vinculada a activitats dutes a terme de cara al jovent per gent de Lleida. Hi trobem una font que raja ininterrompudament una aigua tinguda per miraculosa, ja que retorna la salut a qui l'ha perduda.

Ermita de Sant Bartomeu. També és al terme d'Ulldemolins. És una ermita romànica, situada en un entorn feréstec, que ha estat restaurada. Té un accés molt interessant i pintoresc: s'hi arriba pel congost del Fraguerau i després per un pont damunt del riu de Montsant.

A la llinda de la porta trobem una data que correspon a unes obres de restauració fetes al segle XVIII. Arran de l'ermita hi havia la casa de l'ermità. Aquí hi va viure el darrer anacoreta del Montsant: el pare Francesc Palau i Quer, que s'hi refugià després d'anys d'exili i persecucions. Va arribar-hi el juny de 1851.

A sota, dins la balma, raja un filet d'aigua bona, recollida en una cadolla.

Actualment, el traçat del GR 65-5 hi passa.

Ermita de Sant Salvador. Situada al terme de Margalef, a 740 m d'altitud. És bastida dins d'una balma. S'hi arriba amb cotxe, remuntant la vall de Sant Sal-

Salfores • Clot del Cirer • la Bòlia • Racó de Missa • carena oest de la Grallera

Aquesta excursió és molt interessant, ja que visita un dels llocs menys freqüentats i coneguts del Montsant. El recorregut descrit és prou variat i distret. No cal dir que per fer-lo cal una bona provisió d'aigua, especialment a l'estiu.

5 h

600 m de desnivell acumulat de pujada

* * *

itinerari

0 h 0 min. Sortim de la Morera. Anem al capdamunt del poble, prop dels dipòsits d'aigua, i trobem un pal indicador. Agafem, davallant, el camí de la nostra esquerra, que està marcat com a PR: marques blanc/groc. Caminem cap al grau de Salfores. Veiem a la nostra esquerra una granja de perdius en captivitat, i aviat anem planers, sempre en direcció oest, per sota de la impressionant cinglera S del Montsant. A la nostra dreta veiem marges; a la nostra esquerra, camps de conreu. Els senyals del PR són abundants.

0 h 10 min. Creuem el barranc dels Diumenges. Veiem uns tormos grans, que imposen. Aviat arribem a una zona de pins joves, de repoblació forestal. Iniciem la pujada, justament després de passar una rasa seca. El camí es decanta cap a la dreta i ens encara a la cinglera, a la qual ens anirem acostant, tot fent giragonses.

0 h 30 min. Ja som a peu de cinglera: aquí el camí va lleugerament cap a la dreta, i entra en un antic bosc d'alzines, ara tot cremat. A poc a poc, superant graons rocallosos, anem guanyant altura. Sempre cal seguir els senyals del PR.

0 h 50 min. Acaba la forta pujada. Som en una llisera horitzontal, aèria, que recorrem cap a ponent, passant per un pas amb cable, que ens ajuda a avançar. Vista alterosa sobre la cartoixa d'Escaladei. El camí gira, cap a la dreta, sempre seguint la llisera: som al Racó de Missa, des d'on podem contemplar una vista panoràmica de primer ordre sobre la cinglera ponentina del Montsant. La foto hi és obligada.

1 h 0 min. Creuem el barranc de la Cova del Miró i seguim amunt pel llit del comellar del barranc del Miró.

1 h 20 min. Fita a la carena de la serra Major. Camí de capçada. Seguim

recte avall, sense desviar-nos, fins que entrem en el comellar del barranc de la Font Pudenta.

1h 25 min. A la dreta es veu l'entrada del Clot del Cirer: ens hi dirigim. Es tracta d'un lloc encisador, antigament de pasturatge. Vigileu si hi aneu amb el gos: hi ha paparres a dojo! Si és primavera, tot és cobert d'una catifa verda; compte, però, que és ple d'ortigues! Al fons trobem un salt d'aigua, que es recull en bassiols, els darrers de zinc. Hi ha dues nogueres de bona planta. Lloc idoni per descansar a l'abric del vent.

1 h 30 min. Sortim del Clot del Cirer, barranc avall, i entrem al barranc de la Falconera.

1 h 40 min. El camí s'aparta del fons del barranc i passa pel seu marge esquerre. A la dreta veiem un pas aeri, per damunt d'una cova tapiada per una planta enfiladissa, damunt de la qual albirem el petit barranc del Pep de les Cabres, on hi ha un bassiol amb aigua i tres nogueres; el podem visitar.

1 h 50 min. Després de caminar planerament, arribem a una esplanada molt aèria: tenim davant nostre la majestuosa Roca Falconera de Baix i, al fons, el riu de Montsant, Ilunyà. El PR se'n va cap a la dreta i baixa dretureament cap al fons del barranc: és el grau del Racó dels Forats. Nosaltres abandonem el PR, agafant un sender planer, que s'inicia entre boixos, a la nostra esquerra: aviat se'ns fa més evident, i va pujant, suaument.

2 h 0 min. Collet nord del Molló Alt o collet de l'Home Mort: anomenat així perquè aquí s'hi trobà un home mort durant la guerra civil. Si abans de guanyar el collet ens decantem cap

Índex

Presentació 3

1. Salfores, Clot del Cirer, la Bòlia, Racó de Missa i carena oest de la Grallera 10
2. Grau de l'Enderrocada, grau de l'Escletxa i Escaladei 14
3. Sant Salvador, cim de la Cogulla i grau de la Rovellosa 18
4. Grau de la Vilella Alta o de l'Ardèvol i grau dels Bous o del Cargol 22
5. La Grallera, grau de les Tosses i racó dels Forats 26
6. Coma Negra, cim de la Cogulla i la Taverna 30
7. Coll de Mònec, grau de l'Euga, mas de Soleràs i Sant Bartomeu 34
8. Grau de Barrots, les Falles, Toll de l'Ou, grau dels Bous i grau de l'Agnet 38
9. La Morera, grau del Carabassal i grau del Carrasclet 42
10. Cabassers, font de Cavaloca, mas de Roger i Cabassers 46
11. Albarca, Sant Joan del Codolar, grau dels Tres Esglaons, Roca Corbatera, Mare de Déu del Montsant i grau de la Mare de Déu 50
12. Ermites, pi de la Carabasseta, Toll de l'Ou, camí de la Pleta, Pont Natural, Aiguabarreig i camí del riu de Montsant 54
13. Ermites, Fontalba, cova del Corb, ermita de la Mare de Déu del Montsant, l'Ereta, pi de la Carabasseta, grau del Pas de Sant Antoni i ermites 58
14. La Morera, la Grallera, barranc de Vidalbar, Oliverar del Ros, Aiguabarreig, barranc de la Falconera, clot del Cirer, pi del Cugat, la Grallera i la Morera 62
15. Grau dels Tres Esglaons, Roca Corbatera, pas del Gat, la Bruixa i grau del Tomaset o del Montsant 66